

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.5(150).25
УДК 373.3/1.5.091.33-027.22:796.093(498)

Цибанюк О.О.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,

СУЧАСНІ СВІТОВІ ІНІЦІАТИВИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ – ПРОГРАМИ, ПРОЄКТИ, ДОКУМЕНТИ

В статті О. Цибанюк «Сучасні світові ініціативи у сфері фізичного виховання і спорту – програми, проєкти, документи» проаналізовані звіти, програми та проєкти запроваджені ООН, ВООЗ та ЮНЕСКО у напрямі розвитку фізичної активності та доступу до фізичного виховання населення світу, зокрема дітей та молоді. Автором виокремлені основні положення установчих документів даних міжнародних організацій, що виокремлюють мету і завдання їх діяльності, основні тези щодо прав дітей у всіх країнах. Дослідниця визначила, що проблеми суспільного визнання ролі фізичного виховання і спорту, рівня кадрового забезпечення в закладах освіти країн світу, доступу до фізкультурно-спортивних споруд тощо були і залишаються актуальною темою для ООН, навела дані про заходи, що були проведені для їх вирішення. Був здійснений аналіз даних «Всесвітнього опитування щодо шкільного фізичного виховання» за 2013 рік, здійсненого Асоціацією фізичного виховання північно-західних країн, ЮНЕСКО задля визначення реальних даних щодо розподілу часу навчальних програм фізичного виховання та їх зміст (цілі та теми, напрямки діяльності, актуальність введення певних видів фізичної активності, якість); моніторинг якості фізичного виховання в школах країн світу; кадрове та матеріально-технічне забезпечення навчального процесу; шляхи партнерства в галузі, зокрема співпраця закладу освіти і організацій, що реалізують заняття спортом поза школою, приклади найкращих практичних рішень у світовому шкільному фізичному вихованні. В статті наведені результати дослідження рівня доступу до фізичного виховання в різних регіонах та країнах, зроблено висновок, що офіційно затверджений такий доступ в школі не гарантує його якісної реалізації.

Ключові слова: аналіз, документи, причини, програми, учні, фізичне виховання, школа.

The article by O. Tsybanyuk "Modern World Initiatives in Physical Education and Sports - Programs, Projects, Documents" analyzes reports, programs and projects implemented by the UN, WHO and UNESCO in the development of physical activity and access to physical education, including children and young people. The author highlights the main provisions of the constituent documents of these international organizations, highlighting the purpose and objectives of their activities, the main theses on children's rights in all countries. The researcher identified that the problems of public recognition of the role of physical education and sports, the level of staffing in educational institutions around the world, access to sports facilities, etc. were and remain relevant to the UN, said Ukrainian researchers (M. Dutchak) were held to address them - Round Table (9-10 January 2003, Paris), adoption of Resolution 58/5 "Sport as a means of promoting education, health, development and peace", organization of world scientific and practical conferences, etc. The purpose of the "World Survey on School Physical Education" for 2013, conducted by the Association of Physical Education of the North-West, UNESCO was to determine the real data on the distribution of physical education curricula and their content (goals and topics, activities, relevance of certain types of physical education). activity, quality); monitoring the quality of physical education in schools around the world; personnel and logistical support of the educational process; ways of partnership in the field, in particular the cooperation of educational institutions and organizations that implement sports outside of school, examples of the best practical solutions in the world of school physical education. An analysis of the data presented in the UNESCO report suggests a surge in public interest in the physical education of students - an increase in the number of public physical education programs in schools around the world compared to 2007, including almost three times in Asia and the Middle East. The article presents the results of a study of the level of access to physical education in different regions and countries, concluded that officially approved such access to school does not guarantee its quality implementation.

Key words: analysis, documents, reasons, programs, students, physical education, school.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасна сфера фізичного виховання і спорту є достатньо динамічною та багатогранною, й такий поступ супроводжується формуванням певного документального багажу, що дозволяє регулювати її функціонування та визначати шляхи вирішення прогалин й суперечностей. Розвиток фізкультурно-спортивних відносин відбувається на різних рівнях, зокрема міжнародному. Тому найвпливовіші міжнародні організації фізкультурно-спортивного співробітництва демонструють активну участь та співробітництво в розвитку сфери фізичної культури та спорту, зокрема у прийнятті відповідних міжнародних стандартів, перспективному плануванні, контролі за якістю підготовки фахівців та впровадженні фізичного виховання в освіту, доступу до нього тощо. Провідну роль у цьому процесі відіграють ООН, ВООЗ, ЮНЕСКО, одна з найбільших регіональних міжнародних організацій – Рада Європи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фізкультурно-спортивна сфера належить до тих напрямів наукових досліджень, що вирізняються насамперед міжгалузевим і міждисциплінарним змістом. Теоретичні, історичні та прикладні аспекти висвітлюють представники різних галузей сучасної науки, зокрема: О. Вацеба, Т. Дороніна, М. Дутчак, Т. Завгородня, О. Кузьменко; юристи М. Анісімова, Г. Бордюгова, Н. Камінська, А. Палюх та інші.

Метою статті стало визначення змісту сучасних світових ініціатив у сфері фізичного виховання і спорту – програм, проєктів, досліджень з сторони таких міжнародних організацій як ВООЗ, ООН та ЮНЕСКО.

Методи дослідження методи аналізу й узагальнення наукової, навчально-методичної та спеціальної літератури з фізичного виховання та педагогіки, архівних документів та нормативно-правових актів досліджуваного періоду, статистичних даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Заслужують на увагу офіційні документи міжнародних організацій, що управляють, контролюють або опікуються різними аспектами фізичного виховання і спорту, здоров'я різних верств населення країн світу – ООН, Організації Об'єднаних націй (United Nations – англ.), її організацій – ВООЗ, Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization – англ.); ЮНЕСКО (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – англ.).

В преамбулі до Статуту ООН, (підписаний 26 червня 1945 р. в Сан-Франциско та набувший чинності 24 жовтня 1945 р.) організації що обрала девізом своєї діяльності слоган «Мир, гідність та рівність на здоровій планеті» було поставлено завдання «створити умови, за яких можуть дотримуватися справедливості та поваги до зобов'язань, що випливають із договорів та інших джерел міжнародного права». Статут ООН закріплює основні засади міжнародних відносин, від суверенної рівності держав до заборони застосування сили у міжнародних відносинах [5].

Ключовою ідеєю Конвенції ООН про права дитини (прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї від 20 листопада 1989 р.) стало визнання дитини самостійною, повноцінною і повноправною особою, що володіє всіма правами і свободами та безумовний пріоритет інтересів дитини перед потребами держави, суспільства, сім'ї, релігії. Серед основних принципів, проголошених даним документом: право на власну гідність, моральне, духовне та фізичне розвиток, закріплене за кожною дитиною, незалежно від того, в якій країні він народився, залишається. Всі неповнолітні діти рівні у своїх правах, вони не можуть бути скасовані, принижені або ущемлені (стаття 1 даної Конвенції визначає дитиною кожну людська істоту до досягнення 18-річного віку, якщо згідно із законом, що застосовується до цієї дитини, вона не досягає повноліття раніше – О.Ц.). Діти визначені повноправними громадянами своїх країн, яким надається громадянство (держава) та ім'я (батьками), вони мають право на життя (стаття 6), їм забезпечено у максимально можливій мірі виживання та здоровий розвиток, соціальне і медичне забезпечення (стаття 6, 23, 24) [3].

Один із основних принципів Конвенції передбачає надання безкоштовного навчання. Держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку дитини. А також заохочують та розвивають міжнародне співробітництво з питань, що стосуються освіти, зокрема, з метою сприяння ліквідації невігластва та неграмотності у всьому світі та полегшення доступу до науково-технічних знань та сучасних методів навчання (стаття 27).

Права дитини позиціонуються як першорядні в питанні отримання будь-якої допомоги. Згідно статті 30 Конвенції про права дитини, для всіх дітей закріплено право на розвиток особистості, талантів і розумових і фізичних здібностей у повному обсязі. Крім того, визнаються права дитини на відпочинок та дозвілля, на участь в іграх та розважальних заходах, заняттях мистецтвом, що відповідають її віку, й участь у культурному житті. Країни-учасниці Конвенції поважають та заохочують ці права та сприяють наданню відповідних й рівних можливостей для культурної та творчої діяльності, дозвілля та відпочинку [3].

Проблеми суспільного визнання ролі фізичного виховання і спорту, рівня кадрового забезпечення в закладах освіти країн світу, доступу до фізкультурно-спортивних споруд тощо були і залишаються актуальною темою для ООН. Так, за даними М. Дутчака 9-10 січня 2003 р. у Парижі відбувся «круглий стіл» міністрів, відповідальних за розвиток спорту у своїх країнах, основною метою якого став аналіз ролі фізичної культури і спорту у суспільстві. У декларації Міжнародної конференції «Спорт і розвиток», що відбулась у лютому того ж року в Швейцарії підкреслювалось, що саме різноманітність спорту, його реалізація забезпечує як зміцнення здоров'я, так і сприяє соціальному розвитку суспільства, та є невід'ємним правом людини [2, с. 3].

Ще одним пролонгованим результатом роботи групи став виступ А. Огі на Х Всесвітньому конгресі «Спорт для всіх» у листопаді 2004 р. в Римі. Спеціальний радник Генерального секретаря ООН з питань спорту у справі розвитку та зміцнення миру зазначив, що основною метою діяльності ООН у цій сфері повинна стати доступність фізичного виховання і спорту для всіх. За словами оратора, зусилля мають бути спрямовані на створення умов для занять фізичними вправами і спортом для кожної дитини і завдяки цьому досягати кращого життя, приєднуватися до здорового способу життя, уникати шкідливих звичок тощо.

У листопаді 2003 р. Генеральна асамблея ООН прийняла Резолюцію 58/5 «Спорт як засіб сприяння освіти, здоров'ю, розвитку і миру». Цим документом 2005 рік проголошено Міжнародним роком спорту і фізичного виховання та визначені шляхи досягнення консолідації зусиль урядів країн світу, міжнародних агентств і установ, спортивних організацій, а саме: формування та реалізація політики і програм розвитку фізичної культури і спорту, підвищення інформованості громадян з питань здоров'я та рухової активності; використання можливостей спорту для солідарності та співробітництва заради миру, розвитку соціальної та тендерної рівності, утвердження загальнолюдських цінностей. Крім того, визнання вкладу спорту і фізичного виховання у економічний та соціальний розвиток, забезпечення будівництва і реконструкції спортивної інфраструктури; удосконалення та підвищення ефективності фізичного виховання передусім у навчальних закладах, підтримки спорту з урахуванням місцевих особливостей для освітнього, соціального і культурного розвитку. Особливої уваги приділено активізації співробітництва і партнерства між сім'ями, школою, місцевими громадами, молодіжними та спортивними організаціями, органами виконавчої та місцевої влади задля забезпечення доступності фізичного виховання та занять спортом [2, с. 2].

Серед заходів у рамках Міжнародного року спорту і фізичного виховання були проведені, зокрема всесвітні науково-практичні конференції: «Спорт і розвиток (економіка, культура, етика)», Німеччина, 13-15 лютого 2005 р., «Спорт

і здоров'я», Туніс, 22-24 березня 2005 р., «Спорт і оточення», Японія, 31 липня 2005 р., «Спорт і виховання», Таїланд, «Спорт і розвиток – 2», Швейцарія, 4-6 грудня 2005 р. [2, с. 3].

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, ЮНЕСКО, Міжнародний олімпійський комітет (МОК), Міжнародна рада фізичного виховання і спорту та інші міжнародні організації розробили документи з питань фізичного виховання і спорту які спрямовані на об'єднання молоді в дусі взаємоповаги, взаєморозуміння, дружби, солідарності і чесної гри без будь-якої дискримінації за расовими, релігійними або політичними мотивами [4, С. 511].

Практична діяльність ЮНЕСКО будується на засадах 6 річного плану на підставі якого складаються три дворічні програми. Головними напрямками діяльності організації, що проводиться в рамках затверджених програм визначені: освіта, природничі науки, соціальні та гуманітарні науки, культура, комунікація та інформація.

Організацією реалізується цілий ряд довгострокових широкомасштабних міжнародних програм і проєктів у таких галузях, як океанографія, екологія, гідрологія, відновлювані джерела енергії, геологічна кореляція, науково-технічна інформація, інформатика, комунікація, біоетика, управління соціальними перетвореннями, повернення культурних цінностей, збереження всесвітньої культурної і природної спадщини, професійно-технічна освіта, освіта для XXI століття тощо. Доступність фізичного виховання і спорту, важливості занять дітей та молоді фізичним вихованням і спортом при здобуванні ними освіти, моніторинг його якості у закладах освіти, особливості інклюзивного фізичного виховання – далеко не повний перелік питань, що знаходять систематичну увагу з сторони ЮНЕСКО.

Метою Міжнародної хартії фізичного виховання і спорту стала координація розвитку фізичного виховання та спорту для прогресу людства. У цьому документі було проголошено право кожної особи на доступ до фізичного виховання та спорту, необхідних для розвитку особистості. У розвитку фізичної культури та спорту, що реалізується у прийнятті відповідних нормативно-правових актів, забезпеченні матеріальної підтримки, а також – використанні інших засобів заохочення і стимулювання, згідно з положеннями хартії, повинні бути зацікавлені як державні органи всіх рівнів так і неурядові організації [7].

Метою «Всесвітнього опитування щодо шкільного фізичного виховання» за 2013 рік, здійсненого Асоціацією фізичного виховання північно-західних країн (ЮНЕСКО) стало визначення реальних даних щодо розподілу часу навчальних програм фізичного виховання та їх зміст (цілі та теми, напрямки діяльності, актуальність введення певних видів фізичної активності, якість); моніторинг якості фізичного виховання в школах країн світу; кадрове та матеріально-технічне забезпечення навчального процесу; шляхи партнерства в галузі, зокрема співпраця закладу освіти і організацій, що реалізують заняття спортом поза школою, приклади найкращих практичних рішень у світовому шкільному фізичному вихованні. Рапорт засвідчив, що у 97% країн світу існують законодавчі вимоги до фізичного виховання як хлопців, так і дівчат (принаймні, у певному віці / або на етапі обов'язкового шкільного навчання). У 98,7% країн у початковій школі фізичне виховання визнано обов'язковим, в двох країнах фізичне виховання не організовано в початковій та у 18 – в середній школах [6].

Згідно рапорту лише у 79% країнах світу навчальні програми з фізичного виховання офіційно затверджуються, причому високій відсоток – в 96% країнах Латинської Америки, в 94% європейських та 93% країнах середнього Сходу протиставлений 0% в Північній Америці та 22% в Океанії. Документ засвідчив зростання кількості офіційно визнаних національних навчальних програм у всіх регіонах, крім Північної Америки та Океанії (показники за 2007 та 2013 рр.). У випадку з Північною Америкою данні за 2013 рік представляють показники лише Канади та США, де автономія освіти передана відповідно провінційному та штатному рівням. Низький рівень забезпечення навчальними програмами державного зразка в Австралії у 2013 році пояснювався тогочасними освітніми реформами, зокрема розробкою нової редакції програм з фізичного виховання [6].

Аналіз даних представлених у звіті дозволяє зробити висновок про зростання кількості державних навчальних програм з фізичного виховання в школах країн світу порівняно з 2007 р. Так, в Азії та на Середньому Сході за 6 років цей показник збільшився майже в три рази, на 50% – в Африці, досяг майже 96 у Латинській Америці, і в Європі залишається стабільно високим (зріс на 5%) що дозволяє визначити сплеск державної зацікавленості у якості фізичного виховання учнів в цих регіонах. Нуль навпроти Північної Америки говорить про відсутність даних внаслідок регіональної автономії освіти.

Автори звіту довели наявність «прірви» між закликів офіційної політики влади і положеннями нормативних актів та фактичною реальністю у сфері результативного фізичного виховання дітей та молоді, визначені загальні фактори, що сприяють її виникненню – передача відповідальності за виконання навчальних програм внаслідок певної автономії; перерозподіл часу на фізичне виховання на інші предмети; зниження статусу шкільної фізичної культури в цілому та негативне ставлення до фізичного виховання, зокрема педагогів; фінансові обмеження та спрямування ресурсів в інші галузі; відсутність або неадекватне забезпечення фізкультурно-спортивними спорудами, обладнанням та навчальними ресурсами; брак кваліфікованих кадрів або недоліки у якості їх підготовки тощо.

Висновки. Отже, впливові міжнародні організації зацікавлені у систематичному потужному поступі сфери фізичного виховання, відкритому доступі до таких занять, популяризації здорового способу життя, моніторингу його якості у закладах освіти, особливості інклюзивного фізичного виховання тощо. Саме вирішенню проблем, що виникають безпосередньо в даній сфері присвячені різноманітні програми, проєкти та дослідження, що ініційовані ВООЗ, ООН, ЮНЕСКО тощо.

Література

14. Дороніна Т. О. Особливості формування системи фізичного виховання учнів європейських країн міжвоєнного періоду: нормативно-правове забезпечення. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche*: Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della I Conferenza scientifica e pratica

internazionale (Bologna, May 14, 2021). Bologna-Vinnytsia: Associazione Italiana di Storia Urbana & Piattaforma scientifica europea, 2021. T. 2. С. 72-73.

15. Дутчак М. Організаційні засади проведення Міжнародного року спорту і фізичного виховання в Україні. *Фізичне виховання в школі*. № 1. 2005. С. 2-3.

16. Конвенція о правах ребенка. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml (дата звернення 1.03.2022 р.)

17. Мудрик В.І. Формування у студентів розуміння гуманістичних ідей у сфері фізичного виховання. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць*. Вип. 13. Кн. 11. 2009. С. 509-517.

18. Устав ООН. URL: <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter> (дата звернення 1.03.2022 р.)

19. UNESCO-NWCPEA: world-wide survey of school physical education; final report [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.researchgate.net/publication/265250705>

20. UNESCO Seminar on Quality of Physical Education and Sport, final report. Porto Novo. Republic of Benin, 16–19 May 2005 [Електронний ресурс]. Режим доступу : [unesdoc.unesco.org/images/.../140825e.pdf](https://unesdoc.unesco.org/images/0001/0140825e.pdf)

References

1. Doronina T. (2021) Features of the formation of the system of physical education of students of European countries in the interwar period: regulatory and legal support. Scientific research and methods of local realization: world experience and domestic real estate: Review of scientific articles "ΣΓΟΣ" with the results of the I Scientific Conference and International Practice (Bologna, May 14, 2021). Bologna-Vinnytsia: Associazione Italiana di Storia Urbana & Piattaforma scientifica europea. T. 2. S.72-73.

2. Dutchak M. (2005) Organizational principles of the International Year of Sport and Physical Education in Ukraine. *Physical education at school*. №1. S. 2-3.

3. Convention on the Rights of the Child. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml (accessed March 1, 2022)

4. Wise VI Formation of students' understanding of humanistic ideas in the field of physical education. Theoretical and methodological problems of raising children and students. Collection of scientific works. Vip. 13. Book. 11. 2009. S. 509-517.

5. UN Charter. URL: <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter> (accessed March 1, 2022).

6. UNESCO-NWCPEA: world-wide survey of school physical education; final report [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.researchgate.net/publication/265250705>

7. UNESCO Seminar on Quality of Physical Education and Sport, final report. Porto Novo. Republic of Benin, 16–19 May 2005 [Електронний ресурс]. Режим доступу : [unesdoc.unesco.org/images/.../140825e.pdf](https://unesdoc.unesco.org/images/0001/0140825e.pdf)

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.5(150).26

УДК. 796:057.875:159.9.072.4

Черевко С.В.

кандидат педагогічних наук, доцент ,

доцент кафедри фізичного виховання та спорту

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро

Лутасєва Н.В.

старший викладач кафедри фізичного виховання

Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро

Дорош В.А.

старший викладач кафедри фізичного виховання

Український державний університет науки і технологій

Черевко А.Д.

Старший викладач кафедри фізичного виховання та спеціальної підготовки

Університет митної справи та фінансів

КОНТРОЛЬ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ СТУДЕНТІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ УСПІШНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Автори даної статті зібрали та проаналізували матеріали досліджень, які розкривають сутність поняття психоемоційний стан та його вплив на якість навчальної діяльності студентів в умовах нової парадигми вищої освіти. Сучасні освітні стандарти базуються на компетентнісному підході та поділяють філософію (принципи і цінності) Європейського простору вищої освіти, визначену в комюніке Болонського процесу та в Міжнародному Проекті Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур» в Європі. Компетентнісний підхід є таким, що орієнтований на ступінь сформованості професійних, загальнокультурних компетенцій а не на оцінку засвоєних знань і вмінь - це означає, що сфера освіти з формування та вдосконалення конкретної людини змінюється на способи організації освітніх систем. При компетентнісному підході системні знання про навколишній світ випускникові вищої школи замінюються набором вузькопрофільних знань для орієнтації в просторі професії, при цьому вони не надають можливостей молодому спеціалісту змінювати той простір. З урахуванням того, що однією з основних задач вищої освіти в Україні визначено створення конкурентного людського капіталу, вимоги до людини, її фізичних та психічних якостей змінюються. Наразі, для особистості важливо навчитися повноцінно жити в новій